

Skoglig naturhänsyn i Sverige

Naturhänsyn innebär att man då skogen avverkas lämnar en del gamla träd, döda träd, trädgrupper och kantzoner mot sjöar, vattendrag, myrar, odlingsmark och bebyggelse för att göra det möjligt för växter och djur att fortleva.

Detta är naturhänsyn

- Vissa arter kan överleva på träd och i hänsynsytor (mindre än 0,5 hektar) som lämnas vid avverkningen, till exempel en del arter som är knutna till gammal skog. Träden fungerar då som livbåtar för dem.
- I naturskogslandskapet fanns det gott om gamla träd och död ved, något som många arter är starkt beroende av. Att lämna en del gamla träd och döda träd är att tillföra ett visst mått av naturskogsqualiteter i brukade skogar.
- Kvarlämnade levande och döda träd på solbelysta platser utgör livsmiljöer för många arter. Vissa insektsarter gynnas av att skogen huggs ned – men bara om det lämnas rikligt med död ved på hygget.
- Naturhänsyn ingår som en viktig del i de nationella certifieringsstandarderna för FSC och PEFC. Det är ett exempel på det som kallas "ekosystemansatsen", det vill säga att natur- och miljöaspekter är integrerade i brukandet av skogen, vilket är en central tanke i FN:s konvention om biologisk mångfald.

Så har naturhänsynen i skogen vuxit fram

De första stegen mot naturhänsyn togs i Sverige under 1970-talet då skogsvårdslagen kompletterades med en naturvårdsparagraf.

I nordvästra USA och sydvästra Kanada föddes på 1980-talet en naturanpassad skogsbruksmodell som gavs namnet "New Forestry". Den fick snabbt genomslag inte bara där, utan också i bland annat norra Europa och Australien.

Naturvårdsarbetet i svenska produktionsskogar tog inte fart på allvar förrän under 1990-talet sedan bevarad artmångfald och virkesproduktion blivit likställda mål i skogsvårdslagen 1994.

Skogscertifieringarna som fick ett brett genomslag i Sverige vid slutet av 1990-talet innebar en ytterligare skärpning av naturvårdskraven.

Ett typiskt svenskt skogslandskap av idag. Här är en mosaik av skog i olika åldrar med kantzoner och lämnade naturvärdesträd, döda träd och grupper av träd där många arter kan fortleva trots att skogen runtom brukas.

Foto: Nic Krus/N

Naturhänsyn enligt den modell som beskrivs i det här dokumentet är sällan eller aldrig tilltalande för mänskliga ögon. Men det är nu inte av det skälet som den utförs – utan för att långsiktigt gynna de arter som lever i skogen.

Död ved blev en bristvara i svenska skogar på grund av de storskaliga metoder utan naturhänsyn som tillämpades under perioden från 1950-talet fram till på 1990-talet. God tillgång på död ved är en livsförutsättning för ett stort antal skogslevande organismer. Idag ökar mängden död ved i unga skogar som en effekt av den naturhänsyn som är regel i skogarna sedan ett tjugotal år.

Foto: Nic Kugel/N

Några av träden i den lämnade trädgruppen på hygget har blåst omkull. Men de kommer inte att tas bort. Det finns arter som behöver nydöd ved för sin fortlevnad. De här nedblåsta tallarna kommer att ligga här till dess de helt mulnat ned och kommer under tiden att utgöra en livsmiljö för olika arter som lever i olika stadier av mulnande ved.

Foto: Nic Kugel/N

Längs den lilla skogsbäcken har en kapp av vuxna träd sparats. De skänker en viss skugga vilket är viktigt för vattenkvaliteten och de organismer som lever i bäcken. Samtidigt är det inte skuggigare än att olika lövträd och buskar nu kan etablera sig här – vilket i sin tur gynnar många arter. Tanken med sådana här åtgärder är att skapa miljöer som på sikt kan utveckla höga biologiska kvaliteter.

Foto: Nic Kugel/N

Foto: Lars Klingström

Högstubbarna ser oansenliga ut där de står ute på hyggerna. Många människor tror att de blivit till av misstag. Men de forskningsstudier som gjorts bekräftar att högstubbarna gör stor biologisk nytta. Ett stort antal insektsarter förökar sig på de solbelysta stubbarna.

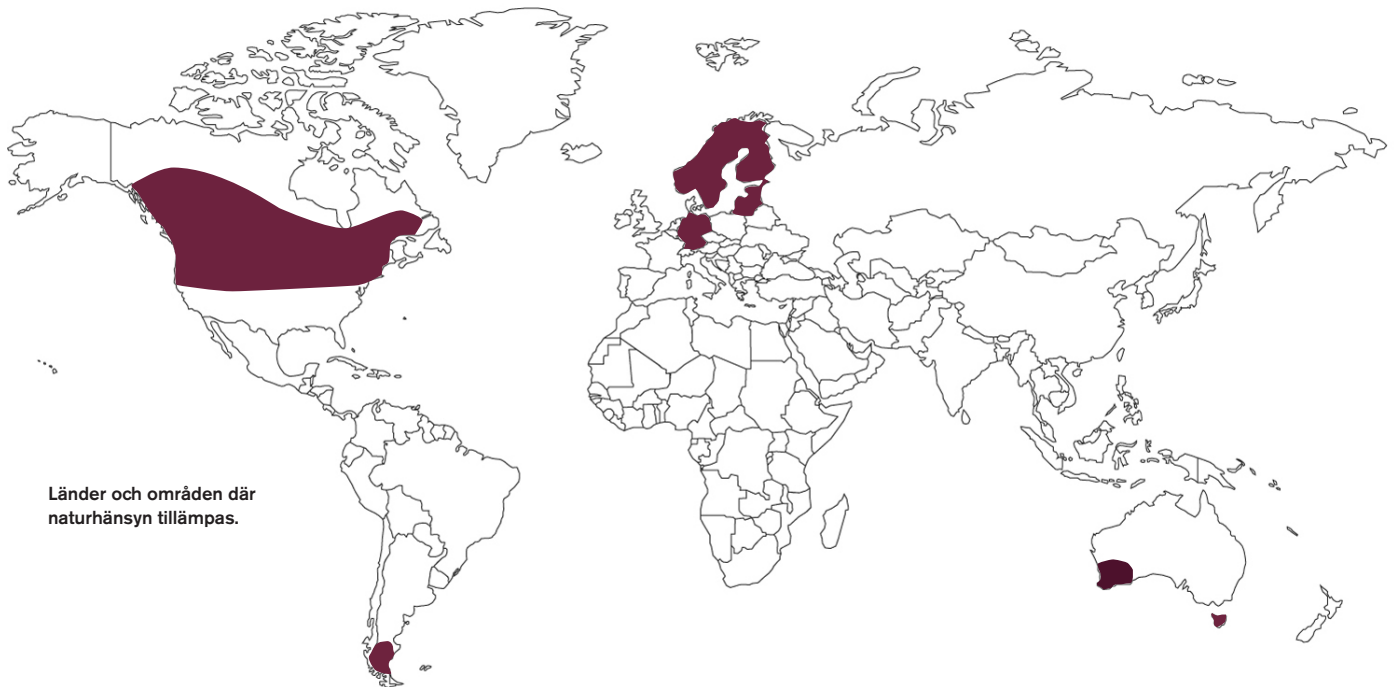
Forskning om naturhänsyn

- Det finns omfattande forskning i såväl Sverige som andra länder om naturhänsyn och dess effekter på den biologiska mångfalden i skogarna.
- Resultaten bekräftar att naturhänsyn gynnar många av skogens arter.
- Forskningen ger också besked om att enbart naturhänsyn inte räcker för att långsiktigt behålla livskraftiga populationer av alla arter överallt i skogarna.
- Naturhänsyn kan gynna vissa arter, men är helt otillräcklig för störningskänsliga arter som kräver kontinuitet, skugga och som har svårt att sprida sig. För dessa behövs större områden som helt undantas från skogsbruk.
- Forskningen visar också att olika åtgärder kompletterar varandra. Det är summan av all naturvård på landskapsnivå – helt skyddade områden, naturhänsyn och tillskapade naturvärden som är viktigt för den biologiska mångfalden.

Skoglig naturhänsyn i världen

Utdrag ur en rapport i den vetenskapliga tidskriften BioScience, juli 2012

Gustafsson, L, Baker, SC, Bauhus, J, Beese, WJ, Brodie, A., Kouki, J, Lindenmayer, DB., Löhmus, A, Martínez Pastur, G, Messier, C, Neyland, M, Palik, B, Sverdrup-Thygeson, A, Volney, JA, Wayne, A, & Franklin, JF. 2012. Retention Forestry to Maintain Multifunctional Forests: A World Perspective. BioScience 62: 633-645.

Naturhänsyn praktiseras idag på i princip samma sätt i mer än 150 miljoner hektar skog i världen.

Land	Andel av hyggesarealen som lämnas som naturhänsyn, %
Australien	
Tasmanien	ca 30
Västra Australien	>10
Europa	
Estland	<10
Finland	1–5
Tyskland	<5
Lettland	<10
Litauen	<10
Norge	3–5
Sverige	3–5
Argentina	
Södra Patagonien	45
Kanada	
Alberta	1–15
British Columbia	5–20
Ontario	2–10
Manitoba	uppgift saknas
Quebec	2–10
Saskatchewan	0,5–13
USA	
Minnesota	5–20
Washington och Oregon	
– Statliga skogar	15
– Delstatliga skogar	5–20
– Privata skogar	2–10

Forskargruppen har enbart analyserat länder där skoglig naturhänsyn bedrivs.

Studien är strikt inriktad på hur skogsbruket i de studerade länderna tar hänsyn till den biologiska mångfalden i samband med avverkning – framförallt kalhyggesbruk.

Ingår inte: Andra typer av naturvård – nationalparker, reservat, frivilliga avsättningar, naturvårdsinriktad skogsskötsel och liknande.

Författare. Rapporten är skriven av 16 forskare från 9 länder. Totalt omfattar den 11 länder. Professor Lena Gustafsson var Sveriges representant.

Den fullständiga rapporten. Se Läs mer, längst ner på sidan 4.

Mångfunktionella skogar dominerar

Av världens skogar utgörs 11 procent av reservat och 4 procent av plantager. Resten brukas inte alls eller används för flera syften, det vill säga de är mångfunktionella.

I Sverige omfattar de mångfunktionella skogarna mer än 90 procent av den produktiva skogsmarken.

De brukas för att samtidigt:

1. Ge råvaror och bioenergi
2. Hysa en rik biologisk mångfald
3. Erbjuda rekreationsvärden för människor samt producera bär, svamp och vilt.

Skoglig naturhänsyn i världen, forts

Genom att lämna grupper av träd, enskilda träd och döda träd "bygger man in" naturskogskvaliteter i de brukade skogarna. Det som lämnas idag ska stå kvar inte bara i nästa trädgeneration utan också i nästa och nästa...

På sikt skapas därmed en mosaikartad skog av brukade områden med insprängda, orörda partier där arter med olika krav på miljön kan fortleva.

Vancouver Island, Kanada.

Foto: Bill Beese

Norge.

Foto: Anne Sverdrup-Thygeson

Washington state, USA.

Foto: Florian Deisenhofer

Läs mer:

Rapporten *Retention Forestry to Maintain Multifunctional Forests: a World Perspective* kan beställas via: lena@gustafsson.slu.se eller annika.mossing@slu.se

Kontaktperson: Lena Gustafsson, professor i naturvårdsbiologi, lena.gustafsson@slu.se 018-67 27 47, 070-302 27 47

Redaktör: Lars Klingström/Annika Mossing, kommunikatör Future Forests, annika.mossing@slu.se, 0727-10 39 44

Future Forests producerar kunskapsunderlag för ett hållbart brukande av den boreala skogen.

Future Forests Syntes sammanfattar aktuell kunskap inom programmets forskningsområden.

Future Forests är ett Mistra-program. SLU (Sveriges lantbruksuniversitet) är programvärd. Programmet är en gemensam satsning av SLU, Umeå universitet och Skogforsk. Forskningsprogrammet finansieras av Mistra (Stiftelsen för miljöstrategisk forskning), svenskt skogsbruk, SLU och Umeå Universitet.

Forskningsprogrammet "Smart hänsyn"

är ett skogligt, tvärvetenskapligt forskningsprogram. Det samlar ekologer, samhällsvetare och fjärranalytiker för att ge svar på frågor om naturhänsyn i landskapsperspektiv kopplat till mänskliga värderingar. Programmet pågår under 2010-2013 och koordineras av SLU i samarbete med Skogforsk och Umeå universitet. Forskningsrådet Formas finansierar.